

Sloboda izražavanja – presude Evropskog suda za ljudska prava

Bilten VIII: SLOBODA IZRAŽAVANJA I KRITIKA RADA SUDOVA

18. januar 2013.

Vode e presude Evropskog suda za ljudska prava koje se ti u dozvoljenog stepena kritike sudija i njihovog rada su *Barfod protiv Danske*, *De Haes i Gijssels protiv Belgije*, *Worm protiv Austrije* i *Obukhova protiv Rusije*.

Prvo treba napomenuti da je u članu 10 stav 2 Evropske konvencije o ljudskim pravima (u nastavku "Konvencija") "o uvanje autoriteta i nepristrasnosti sudstva" navedeno kao poseban osnov za ograničavanje prava na slobodu izražavanja. Evropski sud za ljudska prava (u nastavku "Sud") usvojio je relativno strog stav po ovom pitanju i dozvoljava državama članicama značajan stepen diskrecije u preduzimanju mjera i nametanju sankcija u cilju zaštite sudstva, koje predstavlja važnu instituciju za razvoj demokratije.

Stav Suda po pitanju kritike na rad sudija i sudova utemeljen je u činjenici da sudovi igraju fundamentalnu ulogu u državi zasnovanoj na principima vladavine prava, da treba da uživaju poverenje javnosti i da ih stoga treba zaštititi od neosnovanih napada. Međutim, sudovi nisu imuni na kritiku i prave enje njihovog rada. Zbog toga mediji, kao i ostali, imaju pravo da iskažu svoj stav o institucijama pravosuđa, sve dok njihova kritika ne pređe određenu granicu. Konkretno, mora se jasno razlikovati kritika od uvrede. Pravo na slobodu izražavanja iz člana 10 Konvencije ne primjenjuje se u slučaju bilo kog oblika izražavanja koja je jedina namjera vrijeđanje suda ili pojedinih sudija.

Što se tiče kritike pojedinačnih presuda, Sud smatra da samo oni tekstovi koji realno i objektivno mogu da prejudiciraju ishod suđenja mogu biti ograničeni nametanjem veoma blage kazne (vidi slučaj *Worm* u nastavku). To ne znači da se mogu ograničiti svi tekstovi koji izražavaju mišljenje o ishodu suđenja.

U odnosu na izvještavanje medija o krivim suđenjima, ukazujemo i na Preporuku Komiteta ministara Savjeta Evrope državama članicama o medijskoj distribuciji informacija u vezi sa krivim postupcima iz 2003. godine, koja je prevod dostupan na: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/Translations/Montenegrin/Rec\(2003\)013_mn.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/Translations/Montenegrin/Rec(2003)013_mn.pdf)

I prateću Deklaraciju, dostupnu na:

[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/Translations/Montenegrin/Dec\(2003\)ProvisionInfo_mn.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/Doc/Translations/Montenegrin/Dec(2003)ProvisionInfo_mn.pdf)

Slijedi pregled glavnih presuda Suda.

1. Presude Evropskog suda za ljudska prava

- *Barfod protiv Danske*, predstavka br. 11508/85, presuda od 22. februara 1998.

Ovdje je riječ o novinaru, koji je kritikovao rad dvojice sudija porotnika u predmetu na temu da li danski državljani, koji su služili u američkim vojnim bazama, treba da plaćaju lokalne poreze. Novinar je zastupao stav da je sudije porotnike trebalo diskvalifikovati zbog sukoba interesa, jer su bili zaposleni u organu lokalne vlasti koji prikuplja porez. On je izrazio sumnju u njihovu sposobnost da nepristrasno odlučuju u predmetu protiv svog poslodavca, tj. lokalne samouprave, i naveo da su sudije porotnici "ispunili svoju dužnost" odlučivši u korist organa lokalne samouprave. Novinar je novim kaznjen zbog ove poslednje opaske, za koju je ocijenjeno da šteti ugledu sudija porotnika i narušava povjerenje u pravni sistem.

Novinar je tim povodom podnio predstavku Evropskom sudu za ljudska prava, koji je zaključio da je glavno pitanje to da li primjedba da su sudije porotnici "izvršili svoju dužnost" može ugroziti autoritet sudstva i narušiti povjerenje javnosti u pravni sistem. Sud je smatrao da novinarima pripada pravo da izraze kritiku na račun pravosudnog sistema, što predstavlja pitanje od javnog interesa, ali da su to mogli uiniti ne napadajući i sudije porotnike lično. Štaviše, nije bilo dokaza da su obojica porotnika zaista glasali u korist lokalne vlasti, jer su bili dio vijeća od troje sudija koje je u korist lokalne vlasti odlučilo dvotrećinskom većinom, dok je glasanje bilo tajno. Sud je stoga zaključio da kazna izrečena novinaru nije prekršila njegovo pravo na slobodu izražavanja.

- *De Haes i Gijssels protiv Belgije*, predstavka br. 19983/92, presuda od 24. februara 1997.

Slučaj se ticao novinskog urednika i novinara koji su objavili pet članaka u kojima su kritikovali sudije koji su postupali u sporu, čiji je predmet bio razvod braka, i dodijelili ocu starateljstvo nad djecom, iako je otac priznao da je nacista, koji je bio procesuiran zbog zlostavljanja i incesta. Podnosioci predstavke su u svojim tekstovima optužili sudije da dijele oboje simpatije prema nacistima. Pozvali su se i na medicinske nalaze koji su pokazali da su djeca bila silovana u toku posjeta od strane njihovog oca. Protiv oca je pokrenut krivični postupak, koji je zatim obustavljen. Novinari su optuženi i osuđeni za klevetu. Dodijeljena je simbolična suma na ime naknade štete, dok je novinarima naloženo da objave presudu u svojim novinama i plate za njeno objavljivanje u šest drugih novina.

Evropski sud za ljudska prava podsjetio je da štampa igra važnu društvenu ulogu informišući javnost o pitanjima od javnog interesa. Sud je istovremeno podsjetio i da sudovi, kao jemci pravde, moraju uživati povjerenje javnosti i biti zaštićeni od neosnovanih napada. Sud je dalje uzeo u obzir da sudije imaju obavezu diskrecije, koja im ne dozvoljava da odgovore na kritiku. Imaju i u vidu činjenice u ovom predmetu, Sud je naglasio da, iako su se novinari u svojim člancima oslanjali na medicinske i druge dokaze, od kojih pojedine nisu mogli da izvedu u sudu radi zaštite svojih izvora, oni nisu bili optuženi zbog ovih činjenica njih navoda, već zbog svog mišljenja koja su bazirali na činjenicima dokazima. Iako je kritika sudija koju su novinari objavili bila ozbiljna, Sud je našao da je bila srazmjerna "buri i revoltu" koje je izazvalo samo pitanje. Naime, novinari su objavili svoje tekstove u vrijeme kada su incest i zlostavljanje djece i stav sudstva prema ovom problemu bili predmet velike javne debate u zemlji. Uzimajući u obzir i pravo novinara da koriste polemički, pa čak i agresivan ton,

posebno u kontekstu javne rasprave o tako osjetljivom pitanju, Sud je našao da je osuda novinara prekršila njihovo pravo na slobodu izražavanja.

- *Worm protiv Austrije*, predstavka br. 39401/04, presuda od 18. januara 2011.

Ovaj slu aj ticao se novinara koji je objavio više od stotinu tekstova o su enju u krivi nom postupku protiv g. Androsch-a, bivšeg vicekancelara i ministra finansija. Novinar je uputio ozbiljne kritike na ra un g. Androsch-a, navode i da je protok sredstava na raznim bankovnim ra unima dokazao njegovu krivicu za utaju poreza. Sudovi su ocijenili da je lanak realno mogao uticati na ishod krivi nog postupka koji je još uvijek bio u toku i dosudili su skromnu nov anu kaznu.

Evropski sud smatra da mediji imaju obavezu da se izjasne o pitanjima od javnog interesa, uklju uju i i o sudskim postupcima koji su još uvijek u toku. Ta obaveza je zaš ena pravom na slobodu izražavanja. Me utim, moraju se poštovati odre ene granice, kao i pravo na pravi no su enje. Dakle, novinari ne smiju da daju izjave koje mogu dovesti u pitanje pravo na pravi no su enje ili narušiti povjerenje javnosti u postupanje sudova u krivi nim stvarima. Sud je uzeo u obzir da je o ovom slu aju objavljen veliki broj lanaka, više od stotinu, i injenicu da su napisani stilom koji je itaocu sugerisao da krivi ni sud u ovom slu aju ne može da donese druga iju presudu, ve samo da osudi g. Androsch-a. Sud je tako e uzeo u obzir i injenicu da su u su enje bili uklju eni sudije porotnici (sudije koji nisu profesionalno obu eni), da je mogu e da su itali navedene lanke i da su oni mogli biti pod njihovim uticajem. Sud smatra da bi navikavanje javnosti na redovne spektakle kvazi su enja u medijima moglo imati dugoro ne negativne posljedice kada je u pitanju prihvatanje sudova kao odgovaraju eg mjesta za utvr ivanje krivice ili nevinosti nekog lica. Uzimaju i u obzir i skroman iznos nov ane kazne, Sud je zaklju io da u navedenom slu aju nije došlo do kršenja prava na slobodu izražavanja.

- *Obukhova protiv Rusije*, predstavka br. 34736/03, presuda od 8. januara 2009.

U ovom predmetu radilo se o novinaru koji je pisao o postupku za naknadu štete, koji je pokrenuo jedan sudija u vezi s udesom u drumskom saobra aju. U lanku je citirano pismo supružnika druge strane u postupku, u kojem se tvrdilo da je sudija "koristio svoj službeni položaj i veze u pravosu u". Sudija je na to odgovorio tužbom za klevetu protiv novina, novinara koji je napisao lanak, kao i pomenutog supružnika druge strane u postupku. Sud je izdao nalog kojim je zabranjeno novinama da objavljuju bilo šta više u vezi saobra ajne nesre e ili sudskog postupka do donošenja presude.

Evropski sud je razmatrao da li nalog kojim je zabranjeno objavljivanje bilo kakvih informacija u vezi postupka predstavlja kršenje prava na slobodu izražavanja. Naveo je da je zabrana ostala na snazi u toku vo enja postupka za klevetu, kao i postupka pokrenutog u vezi sa saobra ajnom nesre om. Iako su doma i sudovi držali da je sudski nalog opravdano sredstvo za zaštitu ugleda drugih i o uvanje autoriteta sudstva, Sud je utvrdio da njihovi razlozi za to nisu bili adekvatni.

Povodom zabrane objavljivanja informacija o injeni nim okolnos ma nesre e, Sud je konstatovao da je u novinama naveden stav druge strane kao jedan od mogu ih razli itih stavova povodom udesa. Doma i sud je opravdao zabranu navode i jedino da je odre eno vješta enje, ali nije objasnio zašto bi objavljivanje i bilo kojih drugih nalaza bilo štetno za vo enje postupka. Evropski sud je tako e naglasio da, s obzirom da je sudija bio uklju en u nesre u kao privatno lice, zabrana daljeg izvještavanja o nesre i nije mogla imati za cilj o uvanje autoriteta sudstva.

Povodom zabrane daljeg izvještavanja o tužbi za naknadu štete, Sud je prihvatio da je tvrdnja da sudija zloupotrebljava svoj službeni položaj i veze u sudstvu mogla štetno uticati na sudijin ugled i autoritet pravosudnog sistema. Me utim, obim zabrane bio je nepotrebno širok i nesrazmjeran, prije ivši objavljivanje bilo kakvih izvještaja o postupku. Sud se nije složio da je takva zabrana bila "neophodna u demokratskom društvu" i naglasio da je zabrana u stvari povrijedila autoritet sudstva umanjuju i transparentnost su enja i dovode i u pitanje nepristrasnost suda.

Zaključeno je da je zabranom stoga prekršeno pravo na slobodu izražavanja.

Pripremio: Peter Noorlander, direktor Media Law Defence Initiative, London u saradnji sa HRA

British Embassy
Podgorica

Bilteni se objavljuju u okviru projekta "Monitoring novinarskih samoregulatornih tijela u Crnoj Gori" koji finansira Britanska ambasada u Podgorici.
